

Sygn. akt III AUa 1483/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 maja 2014 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maria Salańska - Szumakowicz
Sędziowie:	SSA Małgorzata Gerszewska SSA Bożena Grubba (spr.)
Protokolant:	sekr.sądowy Wioletta Blach

po rozpoznaniu w dniu 15 maja 2014 r. w Gdańsku

sprawy A. P. (1), A. S., A. P. (2),

D. P., J. P.

z udziałem zainteresowanego (...) Spółka z o.o. w Z.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 7 maja 2013 r., sygn. akt VI U 3901/12

zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołania.

Sygn. akt III AUa 1483/13

UZASADNIENIE

Decyzjami z dnia 25 czerwca 2012 r., Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. orzekł, iż podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne za ubezpieczonych: A. P. (1), D. P., A. S., J. P., A. P. (2) z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w Spółce z o.o. (...) stanowią kwoty wskazane w decyzjach.

Odwołania od powyższych decyzji złożyli ubezpieczeni wnosząc o ich zmianę i wskazując, że otrzymane przez nich bony nie mogą zostać potraktowane jako przychód, bowiem pracodawca przyznając je, każdorazowo zasięgał opinii pracowników odnośnie ich potrzeb życiowych.

W odpowiedzi na odwołania, pozwany wniósł o ich oddalenie.

Na podstawie art. 219 k.p.c. sprawy VIU 3905/12, VIU 3903/12, VIU 3904/12, VIU 3902/12 połączono ze sprawą o sygn. VIU 3901/12 do łącznego rozpoznania i rozstrzygnięcia.

Wyrokiem z dnia 7 maja 2013 r. Sąd Okręgowy w Bydgoszczy VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżone decyzje pozwanego i wyłączył z podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne zainteresowanych wypłaty dokonane na ich rzecz z funduszu świadczeń socjalnych w postaci bonów towarowych za lata wskazane w poszczególnych decyzjach. Uzasadniając swoje stanowisko Sąd wskazał, iż Spółka z o.o. (...) z siedzibą w Z. jest spółką produkcyjną, zajmującą się produkcją oraz sprzedażą armatury ciepłowniczej i maszyn służących do obróbki metali.

Zainteresowana spółka posiadała osobne specjalne konto, na którym tworzone były odpisy na fundusz socjalny. W spółce obowiązuje również Regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych, w którym, w dziale IV punkcie 2 dotyczącym zasad i warunków korzystania z tego funduszu wskazano między innymi, iż podstawę do obliczenia ulgowych usług i świadczeń stanowi dochód przypadający na osobę w rodzinie, wykazany w oświadczeniu osoby uprawnionej do korzystania z funduszu. Aneksiem do Regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych wprowadzonym w dniu 1 stycznia 2006 r. w punkcie III wskazano, iż wartość udzielonej pracownikowi pomocy rzeczowej oraz zapomogi pieniężnej w przypadku wypłat w postaci bonu lub paczki nie może przekraczać kwoty od 50 zł do 1500 zł, jeżeli dochód ze stosunku pracy nie przekracza pięciokrotności średniego miesięcznego wynagrodzenia w danym roku kalendarzowym oraz kwoty od 50 złotych do 600 złotych, jeżeli dochód ze stosunku pracy przekracza pięciokrotność średniego miesięcznego wynagrodzenia w danym roku kalendarzowym. Kwoty mające być przyznane w innych wysokościach są rozpatrywane indywidualnie przez Zakładową Komisję Świadczeń Socjalnych.

W celu przekazania bonów towarowych dla pracowników, zainteresowana dokonywała ich zakupu. Bony towarowe nie były wydawane w takiej samej wysokości dla każdego z pracowników, ich wysokość uzależniona była nie tylko od wynagrodzeń pracownika, ale też od jego potrzeb. Prezes zainteresowanej spółki często rozmawiał z pracownikami na temat ich sytuacji rodzinnej i finansowej. W okresie objętym decyzją, zainteresowana spółka zatrudniała około 80 pracowników. Premie były wypłacane pracownikom oddzielnie w oparciu o ocenę przełożonego, oddzielnie był również ustalony regulamin premiowania. W zainteresowanej spółce była utworzona komisja socjalna, która pod koniec roku podejmowała decyzje odnośnie wysokości środków finansowych. O ostatecznym podziale bonów towarowych między pracownikami decydował prezes spółki. Pracownicy zatrudnieni w zainteresowanej spółce nie osiągali identycznych przychodów, były one zróżnicowane. Bony towarowe były wypłacane raz w roku - jedynie w 2008 r. zostały wypłacone również na święta wielkanocne. Przy przyznawaniu bonów była brana pod uwagę sytuacja materialna pracowników. Pracownik nie mógł wymienić bonów towarowych na gotówkę. W spółce wypłacane są pracownikom także zapomogi z funduszu socjalnego.

Zainteresowana A. S. w grudniu 2009 r. otrzymała bon socjalny w wysokości 1000, 04 złotych brutto, w grudniu 2010 r. - 1047 złotych brutto, w grudniu 2011 r. - 660 złotych brutto.

Zainteresowany A. P. (2) otrzymał w grudniu 2011 r. bon socjalny w wysokości 100 złotych brutto.

Zainteresowany J. P. otrzymał w grudniu 2007 r bon socjalny w wysokości 600 złotych brutto, w kwietniu 2008 r. - 380 złotych brutto, w grudniu 2009 r. - 1000 złotych brutto, w grudniu 2010 r. - 1047 złotych brutto, w grudniu 2011 r.- 660 złotych brutto. Zainteresowany D. P. w grudniu 2007 r. otrzymał bon socjalny w wysokości 800 złotych brutto, w grudniu 2009 r. - 1000 złotych brutto, w grudniu 2010 r. - 1047 złotych brutto, w grudniu 2011 r. - 660 złotych brutto.

Zainteresowany A. P. (1) w grudniu 2007 r. otrzymał bon socjalny w wysokości 800 zł, a w grudniu 2008 r. 900 zł.

Podstawa wymiaru składek w zaskarżonej decyzji za A. S. z tytułu podlegania obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu, jako pracownik (...) Sp. z o.o. wyniosła:

- w miesiącu grudniu 2007 r. kwotę 1626, 60 złotych,

- w miesiącu grudniu 2008 r. kwotę 2735, 78 złotych,
- w miesiącu grudniu 2009 r. kwotę 2845, 06 złotych,
- w miesiącu grudniu 2010 r. kwotę 3546, 16 złotych,
- w miesiącu grudniu 2011 r. kwotę 3448 złotych.

Podstawa wymiaru składek w zaskarżonej decyzji za A. P. (2) z tytułu podlegania obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu jako pracownik (...) Sp. z o.o. wyniosła w miesiącu grudniu 2011 r. kwotę 2418, 75 złotych.

Podstawa wymiaru składek w zaskarżonej decyzji za J. P. z tytułu podlegania obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu, jako pracownik (...) Sp. z o.o. wyniosła:

- w miesiącu grudniu 2006 r. kwotę 2484, 50 złotych,
- w miesiącu grudniu 2007 r. kwotę 2782, 11 złotych,
- w miesiącu grudniu 2008 r. kwotę 5620, 36 złotych,
- w miesiącu grudniu 2009 r. kwotę 4308, 36 złotych,
- w miesiącu grudniu 2010 r. kwotę 7346, 94 złote,
- w miesiącu grudniu 2011 r. kwotę 8347, 24 złotych.

Podstawa wymiaru składek w zaskarżonej decyzji za D. P. z tytułu podlegania obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu jako pracownik (...) Sp. z o.o. wyniosła:

- w miesiącu grudniu 2007 r. kwotę 2981,72 zł
- w miesiącu grudniu 2008 r. kwotę 3173,11 zł
- w miesiącu grudniu 2009 r. kwotę 4.075,40 zł
- w miesiącu grudniu 2010 r. kwotę 4 182,56 zł
- w miesiącu grudniu 2011 r. kwotę 3573,53 zł

Podstawa wymiaru składek w zaskarżonej decyzji za A. P. (1) z tytułu podlegania obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu, jako pracownik (...) Sp. z o.o. wyniosła:

- w miesiącu grudniu 2006 r. kwotę 2450 złotych,
- w miesiącu grudniu 2007 r. kwotę 3350 złotych,
- w miesiącu grudniu 2008 r. w kwocie 3900 złotych.

Zgodnie z treścią art. 8 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz. U. z 1996 roku nr 70, poz. 335 ze zm.) przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu.

Pod pojęciem działalności socjalnej należy rozumieć usługi świadczone przez pracodawców na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno - oświatowej, sportowo - rekreacyjnej, opieki nad dziećmi w żłobkach, przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego, udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub

finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych ustawą – art. 2 pkt. 1 powołanej ustawy.

Zasada dysponowania środkami funduszu stanowi, że przyznawanie ulgowych świadczeń i wysokość dopłat z funduszu winno być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej z funduszu.

Na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r., nr 161, poz. 1278) podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych wymienionych w art. 6 ust.1 pkt. 1-3 i pkt. 18 a stanowi przychód, o którym mowa w art. 4 pkt. 9 i 10, z zastrzeżeniem ust. 1a i 2, ust.4 pkt. 5 i 12.

Z kolei zgodnie z § 2 pkt 19 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (Dz. U. z 1998 roku nr 161, poz. 1106 ze zm.) podstawy wymiaru składek nie stanowią między innymi przychody w postaci świadczeń finansowanych ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych w tym w punkcie 19 świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Wprawdzie zauważyć należy, że do dnia 30 stycznia 2004 r. rozporządzenie w § 2 zawierało punkt 12, obecnie uchylony, o następującej treści: wartość świadczeń okolicznościowych przyznawanych w formie rzeczowej lub w formie bonów towarowych uprawniających do zakupu w sklepach artykułów spożywczych i przemysłowych, pod warunkiem że nie podlegają one wymianie na pieniądze - do wysokości nie przekraczającej rocznie kwotę, która z tego tytułu została zwolniona od podatku dochodowego od osób fizycznych”, to jednak uchylenie tego przepisu nie wyklucza przyjęcia, że bony towarowe nie stanowią podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie. Powołany przepis ma bowiem ogólny charakter i podporządkowuje przychód podlegający wyłączeniu do źródła jego pochodzenia. Jeżeli zatem bony towarowe są finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, to nie są wliczane do podstawy wymiaru składek, gdyż mieszczą się w dyspozycji przepisu § 2 pkt 19 rozporządzenia.

Uprawnienia kontrolne organu rentowego winny się sprowadzać do ustalenia, czy istnieje w regulaminie podstawa sfinansowania bonów oraz sprawdzenia czy środki pochodzą z funduszu świadczeń socjalnych tzn. czy pochodzą z odrębnego rachunku bankowego utworzonego zgodnie obowiązkiem wynikającym z art. 12 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (por. wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 10 stycznia 2012 r., III AUa 1480/11, Lex nr 1124833)

Z materiału dowodowego zebranego w sprawie wynika, że środki wydatkowane na bony zostały wypłacone z odrębnego rachunku bankowego specjalnie przeznaczonego na ten cel. Komisja socjalna w składzie badała sytuację rodzinną i życiową zainteresowanych. Zresztą prokurent I. J. codziennie kontaktował się pracownikami miał z nimi bliski relacje i znał ich sytuację życiową z kontaktów formalnych i nieformalnych, a zatem to kryterium zostało zachowane. Ani komisja ani pracownicy nie podważali kryteriów przyznawania bonów socjalnych.

W art. 8 ust. 1 ustawy o zfsś zostały ustanowione kryteria dysponowania środkami funduszu, od spełnienia których uzależnione jest przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz dopłat z funduszu. Kryteria te to: sytuacja życiowa, rodzinna i materialna osoby uprawnionej do korzystania z funduszu.

Założeniem ustawodawcy jest zatem wprowadzenie różnicowania w wysokości środków przeznaczanych z funduszu, tak aby wsparcie było udzielane osobom znajdującym się w trudnych sytuacjach, gorzej sytuowanych.

Należy jednak podkreślić iż zdaniem Sądu organ rentowy nie ma uprawnień do ingerencji w zasady przydziału bonów, to jest badanie sytuacji życiowej, materialnej i osobistej pracowników. Uprawnienia kontrolne zostały bowiem powierzone związkom zawodowym i to one ewentualnie mogą - godnie z art.8 cytowanej ustawy - wystąpić do sądu pracy z roszczeniem o zwrot Funduszowi środków wydatkowanych niezgodnie z przepisami ustawy lub o przekazanie należnych środków na Fundusz.

Dodatkowo Sąd poczynił ustalenia dotyczące sytuacji materialnej pracowników w powiązaniu z wypłaconymi na ich rzecz bonami socjalnymi. Z porównania wysokości otrzymywanych bonów wynikało jednoznacznie, iż każdy pracownik otrzymywał inną wartość bonów a im wyższe osiągalni pracownicy wynagrodzenie tym niższa była kwota przyznawanych bonów. A zatem nie można zgodzić się ze stanowiskiem organu rentowego, iż wartość przydzielanych bonów nie zależała od sytuacji materialnej czy rodzinnej.

Z tych względów przyznanie zainteresowanym bonów towarowych nie może zostać uwzględnione jako składnik przychodu, od którego należało ustalić podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne. Uregulowania zawarte w obowiązującym w spółce regulaminie Funduszu Świadczeń Socjalnych stanowiły podstawę do sfinansowania bonów towarowych dla pracowników zainteresowanej spółki. Nadto, spółka posiadała specjalne konto, na którym gromadzone były środki przeznaczone na wypłatę świadczeń socjalnych oraz zakup bonów towarowych dla pracowników, zaś premie pracownicze wypłacane były w oparciu o zupełnie inne kryteria, na podstawie odrębnego regulaminu premiowania.

Mając powyższe na względzie, Sąd Okręgowy na mocy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c., orzekł, jak w punkcie I sentencji.

O kosztach postępowania Sąd orzekł jak w punkcie II wyroku na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z 99 k.p.c. w zw. z §6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

Apelację od wyroku wywiódł organ rentowy zaskarżając go w całości i zarzucając mu:

1) naruszenie norm prawa materialnego tj.:

- § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe w związku z art. 18 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez uznanie, że świadczenia pieniężne wypłacane odwołującym w latach 2006-2011 przez (...) Spółkę z o.o. w Z. były świadczeniami socjalnymi, pomimo nie zachowania zasady z art.8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych tj. nieuwzględnienia sytuacji majątkowej, życiowej i rodzinnej osoby uprawnionej i na podstawie powyższego nie uwzględnienie ich do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe ubezpieczonych.

- art.20 ust. 1 ustawy z dnia o systemie ubezpieczeń społecznych, art.81 ust.1 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych poprzez uznanie, że kwoty tych wypłat nie stanowią podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe, wypadkowe i zdrowotne osób ubezpieczonych.

2) naruszenie prawa procesowego - art.233 k.p.c. poprzez:

- dowolną ocenę materiału dowodowego polegającą na uznaniu, iż wypłata bonów następowała z uwzględnieniem kryteriów socjalnych w rozumieniu art.8 ust.1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych w sytuacji braku dowodów na ustalenie sytuacji majątkowej, życiowej i rodzinnej osoby uprawnionej bezpośrednio przed przyznaniem bonów.
- niedokładne rozważenie zebranego materiału dowodowego, w tym zeznań świadka K. S. (1) złożonych do protokołu kontroli ZUS, co skutkowało wadliwymi ustaleniami w kwestii stosowania kryterium socjalnego przy przyznawaniu świadczeń socjalnych,
- sprzeczność wywiedzionego przez Sąd wniosku o ustaleniu proporcjonalnej zależności kwoty przyznawanych pracownikom bonów od wysokości osiąganego wynagrodzenia (według zasady im wyższe wynagrodzenie tym niższa kwota przyznawanych bonów) z materiałem dowodowym zebrany w sprawie.

Powołując się na powyższą podstawę apelacji skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołań, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Uzasadniając swoje stanowisko pozwany wskazał, iż w jego ocenie Sąd Okręgowy bezpodstawnie przyjął, iż świadczenia pieniężne wypłacane odwołującym w latach 2006-2011 przez (...) Spółkę z o.o. w Z. były świadczeniami socjalnymi, pomimo nie zachowania zasady z art.8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych tj. nieuwzględnienia sytuacji majątkowej, życiowej i rodzinnej osoby uprawnionej i w związku z tym nie stanowią podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe ubezpieczonych.

Sąd I instancji w zaskarżonym wyroku odmówił pozwanemu kompetencji do szczegółowej oceny faktycznej i prawnej w zakresie charakteru wypłaconych świadczeń z funduszu socjalnego. Sąd stwierdził zgodność dokonanych w latach 2006-2011 wypłat z regulaminem wypłat świadczeń socjalnych jak również fakt dokonania wypłat z odrębnego rachunku bankowego – z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Treść uzasadnienia wyroku w przedmiotowej sprawie zdaje się przemawiać za uznaniem, iż w ocenie Sądu spełnienie formalnych kryteriów w zakresie wypłaty świadczeń socjalnych tj. podstawa ich wypłaty zawarta w regulaminie i pochodzenie środków na wypłatę z odrębnego rachunku bankowego świadczeń socjalnych były wystarczające do zakwalifikowania tych wypłat przez ZUS do wypłat ujętych w § 2 ust.1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe.

Ponadto pozwany zaznaczył, iż Sąd wydając zaskarżony wyrok dopuścił się naruszenia prawa procesowego tj. art.233 k.p.c. poprzez dowolną ocenę materiału dowodowego polegającą na uznaniu, iż wypłata bonów następowała z uwzględnieniem kryteriów socjalnych w rozumieniu art.8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych w sytuacji braku dowodów na ustalenie sytuacji majątkowej, życiowej i rodzinnej osoby uprawnionej bezpośrednio przed przyznaniem bonów.

Sąd wskazał w uzasadnieniu wyroku, iż z materiału dowodowego w sprawie wynika, że komisja socjalna badała sytuację rodziną i życiową zainteresowanych i fakt ten uznał za spełnienie kryterium socjalnego przy wypłacie bonów. Jednocześnie zebrany materiał dowodowy nie wykazuje, by zakład pracy bezpośrednio przed przyznaniem pracownikom bonów towarowych z funduszu socjalnego na przestrzeni lat 2006-2011 dokonywał, w jakiegokolwiek formie indywidualnej oceny sytuacji majątkowej, życiowej i rodzinnej tych pracowników.

Przesłuchana przed Sądem I instancji księgowa K. S. (1) zeznała, iż to ona zajmowała się wydawaniem bonów, których wysokość zależała nie tylko od wynagrodzenia, ale także od potrzeb danego pracownika. Bony nie były przyznawane na zasadzie wniosków - należały się obligatoryjnie. Wiedzę o sytuacji materialnej i rodzinnej pracowników uzyskiwała od prokurenta I. J., który pozostawał w częstych kontaktach formalnych i nieformalnych z pracownikami.

Z materiału dowodowego nie wynika, by przedstawione zostały jakiegokolwiek dokumenty dotyczące stanu rodzinnego i materialnego ubezpieczonych (poza listami płac), jak również dowody stwierdzające odbycie przez komisję socjalną posiedzeń, na których dokonywano ustaleń sytuacji materialnej, finansowej i rodzinnej ubezpieczonych.

Wobec powyższego, uznanie w oparciu o uzyskane dowody - w tym zeznania świadków mające ogólny charakter, iż zakład przy wypłacie bonów kierował się kryteriami socjalnymi wydaje się być nazbyt dowolne i tym samym sprzeczne z zasadą swobodnej oceny dowodów.

W świetle przedstawionych zarzutów, złożenie apelacji w przedmiotowej sprawie jest w ocenie organu rentowego konieczne i w pełni uzasadnione.

W odpowiedzi na apelację zainteresowana wniosła o jej oddalenie oraz zasądzenie od pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego skutkowała zmianą zaskarżonego wyroku i oddaleniem odwołania.

Obowiązujący model apelacji, ugruntowany bogatą doktryną prawa procesowego, był przedmiotem licznych wypowiedzi Sądu Najwyższego, który po wnikliwej analizie zagadnienia, w wyroku z 8 lutego 2000 r. II UKN 385/99 (OSNAPiUS 2001/15 poz. 493), podkreślił, że sąd drugiej instancji ma prawo i obowiązek dokonać własnej oceny wyników postępowania dowodowego, niezależnie od tego, czy ustaleń dokonuje po przeprowadzeniu nowych dowodów bądź ponowieniu dotychczasowych, czy też jedynie wskutek niepodzielenia ustaleń dokonanych przez sąd pierwszej instancji. Ostatecznie Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 11 marca 2003 r. SK 8/2002 (OTK ZU 2003/ 3A poz. 20), podkreślił, że ustawowa konstrukcja postępowania apelacyjnego, wsparta orzecznictwem Sądu Najwyższego, ma z jednej strony na celu umożliwienie stronie wzruszenia krzywdzącego i zapadłego z naruszeniem prawa (tak materialnego, jak i procesowego) wyroku sądu pierwszej instancji, z drugiej jednak strony chronić ma wymiar sprawiedliwości przed mnożeniem zbędnych czynności procesowych i ograniczać przekazywanie spraw do ponownego rozpoznania jedynie do przypadków naprawdę koniecznych. Podstawowym założeniem postępowania apelacyjnego jest dążenie do wydania merytorycznego rozstrzygnięcia, opartego na materiale zebranym przez sąd pierwszej instancji i przez sąd odwoławczy. Ten ostatni musi samodzielnie ocenić całokształt zebranego w sprawie materiału dowodowego z uwzględnieniem faktów z zakresu notoryjności powszechnej i urzędowej, faktów przyznanych lub niezaprzeczonych, a także domniemań prawnych. Skoro postępowanie odwoławcze ma przede wszystkim wymiar merytoryczny, dopiero zaś w drugiej kolejności kontrolny, to uznać też trzeba, iż rozstrzygając sąd odwoławczy może i musi oprzeć się na własnych ustaleniach.

Mając na uwadze powyższe, jak również analizując trafność podniesionych przez pozwanego zarzutów Sąd Apelacyjny doszedł do przekonania, że są one prawidłowe i celne, w konsekwencji czego dokonał zmiany zaskarżonego rozstrzygnięcia, uznając ostatecznie, że zaskarżone przez zainteresowaną decyzje organu rentowego odpowiadają prawu i jako takie nie wymagają modyfikacji.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie było ustalenie wysokości podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne A. P. (1), D. P., A. S., J. P. i A. P. (2) z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w Z. za lata 2006 - 2011, a w szczególności zasadności uwzględnienia w tej podstawie przez pozwanego równowartości bonów towarowych przyznanych ubezpieczonym.

Rozważania w zakresie spornych kwestii odnieść w pierwszym rzędzie należało do treści art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.), z którego wynika, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne pracowników stanowi przychód w rozumieniu przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, jaki otrzymują pracownicy ze stosunku pracy. Powyższy przepis ma odpowiednie zastosowanie do określania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne pracowników na mocy art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027 ze zm.).

Za przychód ze stosunku służbowego, stosunku pracy, pracy nakładczej oraz spółdzielczego stosunku pracy w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z dnia z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2010 r. Nr 51, poz. 307 ze zm.) uważa się wszelkiego rodzaju wypłaty pieniężne oraz wartość pieniężną świadczeń w naturze bądź ich ekwiwalenty, bez względu na źródło finansowania tych wypłat i świadczeń, a w szczególności: wynagrodzenia zasadnicze, wynagrodzenia za godziny nadliczbowe, różnego rodzaju dodatki, nagrody, ekwiwalenty za nie wykorzystany urlop i wszelkie inne kwoty niezależnie od tego, czy ich wysokość została z góry ustalona, a ponadto świadczenia pieniężne ponoszone za pracownika, jak również wartość innych nieodpłatnych świadczeń lub świadczeń częściowo odpłatnych. Katalog ten jest bardzo szeroki, obejmując zarówno świadczenia pieniężne ponoszone za pracownika, jak też wartość świadczeń nieodpłatnych lub częściowo odpłatnych, spełnianych przez pracodawcę na rzecz pracowników. Bez znaczenia jest przy tym źródło finansowania owych świadczeń oraz to, czy ich wysokość została z góry określona (np. w umowie o pracę), czy też nie.

Nie od wszystkich przychodów - na co trafnie zwrócił uwagę pozwany w apelacji - mających swoje źródło w stosunku pracy naliczane są składki na ubezpieczenie społeczne. W systemie ubezpieczeń społecznych przychody wyłączone z podstawy wymiaru składek zostały enumeratywnie wymienione w przepisach rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (Dz. U. nr 161, poz. 1106 ze zm.).

Stosownie do § 2 pkt 19 rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, podstawy wymiaru składek nie stanowią świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Regulacja przyznawania świadczeń z powyższego funduszu została zawarta w ustawie z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz. U. z 2012 r. poz. 592 ze zm.).

Zgodnie z definicją zawartą w art. 2 pkt 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych poprzez działalność socjalną należy rozumieć usługi świadczone przez pracodawców na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno-oświatowej, sportowo-rekreacyjnej, opieki nad dziećmi w żłobkach, przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego, udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych umową. Natomiast samo przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnione zostało - w myśl art. 8 ust. 1 ustawy - od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Ustalanie zasad i warunków korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu oraz zasad przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej - zgodnie z art. 8 ust. 2 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych - powierzono pracodawcy w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych. Pracodawca, u którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów. Zasady ustalone w regulaminie winny odzwierciedlać wskazane ustawowo kryteria socjalne. Regulamin zakładowego funduszu świadczeń socjalnych jest wewnątrzzakładowym aktem normatywnym konkretyzującym i rozwijającym określone w ustawie zasady gospodarowania środkami funduszu, przeznaczania środków funduszu na poszczególne rodzaje działalności socjalnej i przyznawania indywidualnych świadczeń socjalnych. Swoboda regulacji w regulaminie reguł przyznawania indywidualnych świadczeń oraz dysponowania środkami funduszu jest natomiast zawsze ograniczona zasadą ustanowioną przez ustawodawcę w powoływanym już art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Pracodawca administrujący środkami zakładowego funduszu świadczeń socjalnych nie może ich wydatkować niezgodnie z regulaminem zakładowej działalności socjalnej, którego postanowienia nie mogą być sprzeczne z zasadą przyznawania świadczeń według kryterium socjalnego, to jest uzależniającego przyznawanie ulgowych usług i świadczeń wyłącznie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu.

Wskazana zasada przyznawania świadczeń z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych według kryterium socjalnego determinuje pozyskiwanie przez pracodawcę miarodajnych informacji o tym m.in. czy i jakie dochody osiąga pracownik poza zakładem pracy w którym ubiega się o świadczenie, oraz jaka jest sytuacja życiowa wszystkich jego członków rodziny, z którymi prowadzi wspólne gospodarstwo domowe. Uzyskanie takich informacji następuje poprzez złożenie przez osoby uprawnione do pomocy z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych pisemnych oświadczeń, dotyczących ich sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2002 r. w sprawie I PKN 267/01, LEX nr 84080). Założeniem ustawodawcy, co pozostaje poza sporem, jest wprowadzenie zróżnicowania w wysokości środków uzyskiwanych z funduszu, tak aby wsparcie było udzielane osobom znajdującym się w trudnych sytuacjach, gorzej sytuowanym.

O spełnieniu kryterium socjalnego nie może być zatem mowy bez indywidualnej analizy sytuacji każdej uprawnionej do skorzystania z funduszu osoby. Założenie, aby nie różnicować pracowników, jest sprzeczne z celem, jakiemu ma służyć Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych.

W wyroku z dnia 20 czerwca 2012 r. sygn. I UK 140/12 Sąd Najwyższy stwierdził, że świadczenia przyznane bez zachowania indywidualnej oceny każdego przypadku naruszają obowiązujący Regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych i w istocie uznać należy, że świadczenia te zostały wypłacone wprawdzie z funduszu socjalnego, lecz nie na warunkach wynikających z Regulaminu, a więc nie mogą one zostać uznane za świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych w rozumieniu § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1999 r. w sprawie poszczególnych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. Sąd Apelacyjny podziela w całości wyrażone stanowisko Sądu Najwyższego.

Przekładając zaprezentowane rozważania prawne na grunt analizowanej sprawy wskazać należy, że świadczenia wypłacane ubezpieczonym przez (...) Spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w Z. na przełomie lat 2006-2011 w postaci bonów towarowych należy zaklasyfikować, jako świadczenia dodatkowe pracodawcy ze wszystkimi tego konsekwencjami w zakresie składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne. Podkreślić bowiem należy, że pracodawca dokonując podziału bonów towarowych, a w zasadzie ustalając ich wysokość dla poszczególnych pracowników w żadnej mierze nie kierował się - kluczowym dla przedmiotowej oceny - kryterium socjalnym. Nie można bowiem przyjąć za wiarygodne twierdzeń prokurenta Spółki, który wskazywał, że nie było konieczności zbierania od poszczególnych pracowników oświadczeń w zakresie osiągniętych przez nich dochodów, albowiem dysponował on wiedzą na temat sytuacji materialnej i życiowej wszystkich osób zatrudnionych w firmie, z uwagi na łączące go z nimi formalne oraz nieformalne relacje. Zdaniem Sądu Apelacyjnego jest co najmniej mało prawdopodobne, aby prokurent Spółki zatrudniającej blisko 80 osób posiadał informacje na temat sytuacji każdego z pracowników i to na tyle precyzyjne, by w oparciu o nie podjąć decyzję w zakresie wysokości przyznanego świadczenia. Potwierdzeniem tego, że głównym kryterium podziału bonów towarowych nie była indywidualna sytuacja materialna każdego z pracowników jest chociażby - podniesiony przez organ rentowy w apelacji - fakt, że za grudzień 2008 r. A. S., D. P. oraz J. P. otrzymali bony o wartości 900 zł każdy z nich, podczas gdy podstawa wymiaru składek wymienionych ubezpieczonych wyniosła odpowiednio 2735,78 zł, 3173,11 zł oraz 5620,36 zł. Kolejno, w grudniu 2009 r. bony o wartości 1000 zł otrzymała zarówno A. S., przy podstawie wymiaru składek 1845,02 zł, D. P., przy podstawie wymiaru składek 3075,40 zł, jak i J. P. którego podstawa wymiaru składek za grudzień 2009 r. wynosiła 3308,36 zł. Nie inaczej sytuacja kształtowała się w miesiącu grudniu 2010 r., kiedy to bony towarowe o wartości 1047 zł otrzymała zarówno A. S., przy podstawie wymiaru składek 2499 zł, D. P., przy podstawie wymiaru składek 3135,56 zł, jak i J. P., którego podstawa wymiaru składek wynosiła 6299,94 zł.

Kolejnym argumentem potwierdzających fakt, że zasadniczym kryterium podziału bonów towarowych nie było kryterium socjalne, są całkowicie pominięte przez Sąd Okręgowy zeznania K. S. (2) - głównego księgowego Spółki - złożone w toku postępowania administracyjnego do protokołu z dnia 17 kwietnia 2012 r., z których wynika, że „oprócz zastosowanego kryterium wyznaczającego wysokość bonów i kart podarunkowych, jakim był staż pracy, kierowano się także subiektywną oceną kierownictwa Spółki” (k.364 akt ZUS).

Regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych (...) sp. z o.o. w Z. w punkcie I (postanowienia ogólne) ppkt 4 stanowił, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależniona jest od sytuacji rodzinnej, życiowej oraz materialnej osoby uprawnionej, a zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe, także od sytuacji mieszkaniowej tej osoby. W punkcie IV (Zasady i warunki korzystania z Funduszu) w ppkt 1c. regulamin przewidywał, że świadczenia z funduszu przyznaje się na wniosek osoby uprawnionej, który powinien zawierać oświadczenie o wysokości dochodu przypadającego na osobę w rodzinie (regulamin w aktach pozwanego).

Pismem z dnia 31 grudnia 2009 r. pracownicy zainteresowanej Spółki zwrócili się do zarządu z prośbą o wypłacanie „świadczenia socjalnego jednorazowo na święta bożego narodzenia” (pismo na k. 36 akt pozwanego).

W dniu 31 grudnia 2011 r. główna księgowa K. S. (1) złożyła oświadczenie, że zakład co roku tworzy fundusz socjalny i środki odprowadza na odrębne konto bankowe. Ze środków funduszu zakupiono karty podarunkowe na święta bożego

narodzenia. Kryterium przyznawania funduszu socjalnego jest staż pracy, a wysokość zasilenia kart jest uzgadniana z przedstawicielami załogi (oświadczenie na k. 34 akt pozwanego).

W dniu 2 kwietnia 2012 r. prokurent I. J. złożył oświadczenie, w którym podał, że z konta bankowego funduszu socjalnego dokonywane są świadczenia dla pracowników. Kwoty świadczeń są zróżnicowane, a kryterium do wypłaty wysokości świadczenia jest staż pracy (oświadczenie w aktach pozwanego na k. 28).

W toku rozprawy przed Sądem Okręgowym świadek K. S. (1) zeznała, że wysokość bonów była pracownikom przyznawana „w wysokości odpisów, jaki był na nich dokonywany”. Tym samym zależało to od stażu pracy. Twierdziła ponadto, że sytuacja pracowników jest bardzo podobna (k. 122).

Prokurent I. J. zeznał, że o wysokości przyznawanych pracownikom bonów w przeważającej mierze decydował on. Twierdził, że dokonywał ustalenia sytuacji materialnej poszczególnych pracowników w drodze formalnych i nieformalnych kontaktów (k. 162).

Wskazany wyżej materiał dowodowy, zgromadzony zarówno w postępowaniu administracyjnym, jaki i w toku postępowania sądowego w sposób jednoznaczny dowodzi, że zasadniczym kryterium różnicowania wysokości wartości pomocy socjalnej w Spółce (...) był staż pracy pracowników. Nie jest to jednak kryterium uzasadniające różnicowanie wysokości pomocy socjalnej, jakie było wymagane zarówno przez ustawę o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, jak i obowiązujący w zainteresowanej Spółce regulamin.

Przypomnieć raz jeszcze należy, że zakładowy fundusz świadczeń socjalnych jest formą pomocy socjalnej realizowanej przez pracodawcę i zasadą jest, że fundusz ten musi być realizowany zgodnie z założeniami ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, która w art. 2 pkt 1 definiuje pojęcie działalności socjalnej. Jednocześnie art. 8 ust. 1 ustawy stanowi, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Zasada ta nie przewiduje żadnych wyjątków w tym zakresie i nie może jej zmienić nawet regulamin ZFŚS określający zasady wykorzystywania środków z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, w tym ich podział na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej oraz warunki ich przyznawania. Każdorazowe udzielenie pomocy zarówno rzeczowej, materialnej, jak i finansowej, powinno być więc poprzedzone wcześniejszą weryfikacją sytuacji życiowej, rodzinnej oraz materialnej osoby ubiegającej się o świadczenie.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, przeprowadzone przez Sąd I instancji postępowanie wykazało, iż wypłata bonów przez skarżącą dokonana została z naruszeniem zasad wynikających z powołanych wyżej przepisów, albowiem nie mieściła się w zakresie i nie realizowała celów działalności socjalnej ZFŚS. Wbrew twierdzeniom zainteresowanej, rozdzielenie bonów pomiędzy pracowników, nie zostało poprzedzone analizą ich sytuacji życiowej, rodzinnej oraz materialnej, albowiem nie można za taką uznać samego faktu przeprowadzenia przez prokurenta rozmów z pracownikami. Mało tego nawet dokonanie ustaleń w drodze zasłyszanych od poszczególnych osób informacji na temat ich sytuacji materialnej nie wyczerpuje przesłanki złożenia oświadczenia o osiągniętych dochodach, jak również wniosku o przyznanie świadczenia.

Zdaniem instancji odwoławczej, niezastosowanie kryterium socjalnego przy przyznawaniu omawianego świadczenia - wobec poczynionych w oparciu o zgromadzony w sprawie materiał dowodowy ustaleń - jest oczywiste i jako naruszające przepisy art. 8 ust. 1 ustawy o ZFŚS skutkuje niespełnieniem przesłanek świadczenia finansowanego ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych.

Jeżeli zaś wypłata bonów towarowych nie ma charakteru socjalnego, gdyż nie wiąże otrzymania bonów z kryterium socjalnym, to bony te należy uznać za przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy o p.d.o.f., który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek (art. 18 ust. 1 ustawy systemowej w zw. z § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe - Dz. U. Nr 161, poz. 1106 oraz art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o

świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027 ze zm.)
- teza 3 wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2009 r. w sprawie I UK 121/09.

Zajmując stanowisko w przedmiocie zakresu uprawnień kontrolnych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych - na co zwrócił uwagę w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd I instancji - podnieść jedynie należy, iż organ rentowy istotnie nie ma uprawnień do ingerencji w zasady przydziału bonów, ale ma uprawnienia do ustalania wymiaru składek i ich poboru, stosownie do art. 83 ust 1 pkt 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Wobec powyższego, to na Spółce spoczywał ciężar wykazania, iż świadczenie wypłacone ubezpieczonemu spełniało warunki wymagane § 2 ust 1 pkt 19 rozporządzenia MPiPS z 18.12.1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek, gdyż to w ocenie zainteresowanej uzasadnione było wyłączenie tego świadczenia z podstawy wymiaru. Zasadności tego stanowiska zainteresowana nie dowiodła.

Mając na uwadze powyższe ustalenia i rozważania oraz podzielając stanowisko pozwanego zaprezentowane w apelacji, Sąd Odwoławczy, na mocy art. 386 § 1 k.p.c., orzekł, jak w sentencji.